

SZÉKELY-UDVARHELY

AZ UDVARHELYMÉGYEI FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS KOSSUTH-PART LAPJA

== A SZÉKELYUDVARHELYI „SZÉKELY TÁRSASÁG” HIVATALOS KÖZLÖNYE ==

Megjelen hetenkint kétszer: vasárnap és osztoftótkön.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

egész évre 10 K, félre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Közegek, papok, gazdasági egyleti tagok és községi előjárók egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják.

Telefonszám 15.

Egy példány 10 fillér.

Telefonszám 15.

FÜSZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

BETEGH PÁL

FELELŐS SZERKESZTŐ:

DERÉKI ANTAL

FÜMUNKATÁRS:

FÜLEI SZÁNTÓ LAJOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

Kossuth Lajos utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk.

Apróhirdetések szavankint 4 fillér, vastagabb betűvel 8 fillérért más hirdetések olcsó árszabás szerint. Nyílt-tér sora 1 K. A nyílt-tér és hirdetések díja előre fizetendő.

M. kir. postatakarékpénztári cseque-számla 10,489. szám.

Analfabétáink oktatása.

Irta: Rozsónay István.

A választói jog tervbe vett reformja országsszerte felkeltette az analfabéták oktatásának szükségét. A magyarság mellett megmozdultak a nemzetiségek is; sőt ez utóbbiak fokozottabb mértékben. Érezzük mindannyian a mulasztást, amely e téren történt s lázasan igyekszünk pótolni a múlt hiányait.

Fog-e ez sikerülni? Magyarországi jövő parlamenti a vezető magyar faj abszolút többségét fogadja-e magába, vagy a mindjobban iparkodó és érvényesülő nemzetiségekkel kell megosztanunk országunk kormányzásának gondjait?

Oly kérdések ezek, amelyek az általános tankötelezettség törvénybe iktatásának 40. évében súlyos teherként nehezédek rá a mulasztásért felelős tényezők lelkiismeretére.

Ne kutassuk most, hogy kik a hibások? Ne keressük a bünbakkot az analfabéták ijesztő számaért. Egyet azonban ismerjünk el, hogy a mulasztásért legkevesebb felelősség épen a tanítószágot terheli.

Az 1868. és az ennek kerekeit kibővítő 1907. évi népoktatási törvények a tankötelezettség végrehajtását, annak ellenőrzését nem bizzák a tanítóra. És akire rábizzák, azok a törvény idevonatkozó rendelkezéseit nem hajtották végre kellő szigorral a jelenben sem.

Ezt igazolja az analfabéták rettentő nagy száma. És ha a tanítószágot nemes hevével fog most országsszerte azok oktatásához, távolról sem a saját mulasztásait pótolja, hanem önzetlenül hazafias cselekedetet végez a magyar faj szupremáciájának érdekében. Szükséges, hogy a laikusok előtt tisztán álljon annak a munkának jelentősége, melyet a tanítószágot végez az analfabéták oktatása körül.

Az analfabéták oktatása nem olyan könnyű feladat, amint az első tekintetre látszik.

A sokféle gúrnérung mellett különösen megnehezíti azt az általános tájékozatlanság, mely ezen oktató tanfolyamok szervezésében, vezetésében, felügyeletében és az oktatás metodikájában nyilvánul meg, kivétel nélkül egész vonalon. Hiányzik a szervezésben az egység; a sikert biztosító tervsze-

rűség; hol van a hatóságok támogatása, amely nélkül felnőttek oktatása, a mi különlegesen szomorú viszonyaink közepette, el sem képzelhető?

Az udvarhelyi székely társaság és a tanító-egylet elnökének felhívására most folyik e tanfolyamok szervezése a vármegye legtöbb községében. A tanító ott áll tanácstalanul, küzdve a nép közömbösségével és az analfabéta előjáróságok indolenciájával; ahol pedig szerencsésebb viszonyok között él, — elvéve ilyen is akad — nem tudja, mert mindeddig ezt nem próbálta, hogy az oktatásban milyen methodust kövessen. Kísérletez, kapkod ide is, oda is; ez a mód pedig cseppet sem lesz alkalmas arra, hogy a tanulástól amugy is irtózó falusiak előtt népszerűsítsük az analfabéta tanfolyamokat.

Mi hát a teendő? Nézetem szerint a következő.

Akár a Székely Társaság vezetősége, akár a tanító-egylet elnöke a királyi tanfelügyelővel egyetértőleg hívja össze sürgősen a vármegyei tanítószágot ebben a tárgyban értekezletre. És itt meg kell állapítani a kérdés egész menetére vonatkozólag a követendő egységes eljárást. Meg kell vitatni az oktatási eljárást is. Szükség van erre; elvégre több szem többet lát, több agy több gondolatot termel és még sohasem volt az ügy kárára, ha valamely dolgot szakemberek tettek vitatkozás tárgyává. Hiába mondják nekem, hogy nincs szükség erre. Én tudom, hogy szükség van, mert a tájékozatlanság hiányát nemcsak magam érzem, de látom azt másnál is.

És ha nagy vonásokban a szervezésre vonatkozó nézeteimet is elmondom, azt hiszem, hogy szolgálatot teszek ezzel az összehívandó értekezlet előadójának.

Az analfabéta tanfolyamokat, járásokonként csoportosítva, a járási főszolgabíró felügyelete alá kellene helyezni. Ismeretes a főszolgabíró hatalmi köre, a falu népére gyakorolt erős befolyása. Az összehívandó értekezlet őket kérje fel tehát első sorban, hogy álljanak a mozgalom élére és hiszem, hogy az ügy érdekében válladják is e különben megtisztelő feladatot. A járás vezetője aztán rendelje be magához a falusi előjáróságokat és hazafias érzésükre

hivatkozva, „várja el” tőlük, hogy a tanítónak nemes irányu szándékait mindenben támogassák. Nevezetesen: a) a bíró a tanítóval házról-házra járjon és írjon össze a községben felnőtt minden analfabétát, b) azokat minden megengedhető eszközzel és módon igyekezzék rábírni a tanfolyamok pontos látogatására, c) hívjon össze azonnal képviselőtestületi közgyűlést és tegyen előterjesztést a világítás, fűtés és a szükséges tanszereknek — ha ezt a község vagyoni helyzete engedné — a község terhére leendő beszerzésére nézve, d) az oktatási órákon maga is, vagy törvényes helyettese állandóan jelen legyen s hivatalos hatalmával örködjék ott a rend és a szükséges fegyelm fenntartásán, szóval mindenben járjon e tekintetben a tanító kezére, annak munkáját támogassa a legjobb szándékkal.

Amelyik község a tanszereket saját pénztára terhére beszerezni nem tudja, az folyamodjék ez iránt a vármegyei népnevelési egyesülethez, vagy fordítsa erre a célra a székely társaság jutalmazására felajánlott 400 koronát; a jutalmazás reménye egyeseknél ugyanis csak a stréberkedésre volna elég jó alkalom.

Jó volna, ha a főszolgabíró legalább egyszer megtudna látogatni minden egyes tanfolyamot s tapasztalatairól beszámolna a közigazgatási bizottságnak; az előjáróságok jelentéseit azonban kérje be mindenestire. A tanítók pedig jelentéseiket, a tanító-egylet elnöke útján, tegyék meg a királyi tanfelügyelőnek, mely végeredményében szintén a közig. bizottsághoz jut.

Ha a tanfolyamok így szerveztetnének, szerény nézetem szerint meg is lenne a kívánt eredmény. Mert csaldódik az, aki azt hiszi, hogy pusztán a tanító felhívására, vagy édesgetésre seregestől iratkozik be a nép az ilyen tanfolyamokra. De ha valamelyes hivatalos színezetet adunk s felülről jövő kívánságnak tüntetjük fel annak szükségét, mindenestire több lesz az eredmény.

Az oktatási mód megválasztása teljesen a tanító dolga. Azonban a siker érdekében igen fontos, hogy a különböző írásvetési tanítási módok közül azt alkalmazza, amely a fel-

nőttek lelki és érzésseli világának leginkább megfelel; amely nem unalmas, de nem is gyerekes, könnyen érzékelhető, tehát gyorsan felfogható, a tanító önbizalmát növeli s így a sikertelenség folytán hamar beállható elkedvetlenedéstől megóvja.

Ilyennek tartom én az u. n. Gábel-féle írva-olvasás tanítási módot. Ezen eljárással igen szép és gyors sikereket érnek el ujabban a katona analfabéták oktatása körül.

Ime ezeket tartottam szükségesnek ezen fontos és kövkezményeiben messzire kiható ügyről itt elmondani. Örölnék, ha ezen kérdést az oktatásügy érdekkörén kívül álló tényezők is felkarolnák.

Mert szükség van itt az összes tényezők közreműködésére.

Mérleg.

(F. É.) Ilyenkor, mikor a naptári dátum arra késztet, hogy a múltba tekintünk vissza, hogy a lefolyt esztendő tanulságaiból és igazságaiból merítsünk utmutatást és biztatást a jövő számára, mindig kiderül, hogy nemzeti és állami életünk jövőjét a gazdasági viszonyok döntik el, de azokat a viszonyokat, melyektől sorsunk függ, alig ismerjük.

Gazdasági életünk mindig az ösztönök és a jelszavak hatása alatt áll, mindenütt az ötletszerűség és ösztönszerűség uralkodik. Egyformán nélkülözzük a tudományos igazságokat és a gyakorlati élet megállapodásait.

Látjuk a rohanó élet eseményeit, az árak emelkedését, az általános drágaságot, — a munkásmozgalmak örökös nyugtalanságait, a kivándorlást — és ébredő lelkiismeretünket mindig elaltatják valamely jelszóval, vagy legfeljebb egy új törvényjavaslattal.

A mi nálunk első sorban hiányzik: a közgazdasági tudományok belterjes művelése. A statisztikai hivatal hiába bocsátja közre minden évben egy egész könyvtárt kitevő értékes kiadványait, nincs senki, aki tudományosan feldolgozza. — Az egyetem felett csak olyan nyomtalanul rohannak el a modern idők hatalmas változásai, mint az akadémia felett. A tudósok egy része belemerül a pártpolitikába, a másik a skolasztikába. Az élet valóságaival, melyek csak úgy megdöntik a pártok programjait, mint a régi elméleteket, nem törődik senki.

A civilizált világban a gazdasági megismerések felülről lefelé terjed-

nek. Előbb a tudósok eszmeharca vitatja és bírálja meg a kérdéseket és hámozza ki az igazságokat. Így terjednek azok mindig lejjebb és lejjebb és válnak a tömeg közkincesivé. Ezek a tömegek már lapidáris igazságok alakjában kapják meg azt, amit a tudomány nehéz munkában feldolgozott.

Nálunk a tömeg számára csak jelszavakat produkálnak és a jelszavak propagálására szépen hangzó frázisokat. És innen van, hogy nálunk a legéletbevágóbb gazdaság-politikai kérdések vagy egyáltalán nem oldatnak meg, vagy ha megoldatnak nem a tudományos igazságok, vagy a gyakorlati szükségek adják meg a megoldás eszközeit, hanem a véletlen, vagy a pillanatnyi kényszerhelyzet.

Innen van azután, hogy semmi eredményre vergődni nem tudunk. Míg más államok felhasználva a tudományok vívmányait, erőben gyarapodva, vagyonba gazdagodva törtet elő a nemzetek küzdelmében, addig mi csakis saját kárunkon tanulva, bukducsolunk lassan előre, messze elhagyatva a kulturától. S így azután hiába minden igyekezet, az eredmény csekély s nem equivalentens a küzdelemre fejtőerővel.

Produktív munka, igazán értékes tudomány nálunk csak elvétve akad s a mérleg azután olyan, mint a minőt ebben az esztendőben is észlelhetünk. Mindenütt baj, panasz, sirás, kétségbeesés, de tettvágy, kitartás, bizalom sehol!

S mégis mintha valamely felsőbb hatalom örködnék felettünk, szinte önakaratunkon kívül is előbbre jutunk, ha kis léptekkel is a népek, nemzetek társadalmában. Lassan, lassan kialakul a helyzetünk a hovatovább elérkezünk arra a magaslatra, honnan azután már szélesebb perspektíva nyílik szűk látókörrrel megvert nemzetünknek.

Ha majd a szemünk kinyílik s jobban meg fogjuk látni mi válik előnyünkre, mi hátrányunkra, mely példákat kell követnünk, s mely ténykedéseket mellőzzünk, akkor talán nagyobb eredménnyel, több sikerrel zárhatjuk le mérlegünket, mint a múlt esztendőben, melyben a természet, a felsőbb hatalom megtett mindent, de a melyben az emberek megfélekeztek mindarról, mi kötelességük, amit az erkölcs, a hit, a polgári becsület rájuk kirott.

Új könyv a székelyekről.

(Kivonat Dr Szádeczky Lajos I. t. tud. akadémiai előadásából.)

(Befejező közlemény.)

III. Br. Siskowicz küldetése és működése Erdélyben. Buccow visszahívása.

A csiki zavarok és zendülések híre Bécsbe is elhatolván, a királyné leküldötte Erdélybe báró Siskowicz altábornagyot, hogy tegyen jelentést az ottani állapotokról.

Br. Siskowicz tapasztalatai megcáfolták Buccow előbbi jelentéseit, a mit amaz nem titkolt el az udvar előtt sem. Sokkal másként találta a dolgokat, mintsem az udvar tudta lejövetelkor s leleplezte Buccow alnokságát. Siskowicz egyszersmind javaslatot tett, hogy miként vélné ő

a székely határőrség szervezését. A királyné elvben hozzájárulván, egy bizottságot nevezett ki (1763 május 6-án) a részletes terv kidolgozására. A bizottság tagjai voltak gróf Lázár János elnökle alatt gróf Bethlen Miklós gub. tanácsos, báró Siskowicz és Halmágyi István jegyző. Buccowot pedig Brukenthal kancelláriussal együtt Bécsbe rendelte a királyné.

IV. Az udvarhelyszéki tisztek elfogatása.

Buccow vádaskodásainak szomorú következménye lett Udvarhelyszék néhány tisztviselőjére nézve. A szék gyűlése 1763 február havában protestált az állandó törvényszék felállítására ellen s ezt Buccow úgy tüntette fel, mint veszedelmes összeesküvést. A királyné erre katonai kirendeltséggel elfogatta és Szébenbe vitette Borsai Nagy István alkirálybíró, Váradi Ferenc ügyvédet és Simon István birtokost, akik vizsgálati fogságra vettek. A szigorú vizsgálat semmiféle főbenjáró bünt nem derített ki az elfogottakra nézve; az alkirálybíró éppen ártatlannak találtatott, de a börtönbe meghalt; a többiek néhány évi fogságra ítéltettek, inkább elrettentésül, mintsem megérdemelt büntetésül.

V. A székely határőrséget szervező bizottság előkészítő munkálatai.

A kinevezett hármass bizottság részletes tervet dolgozott ki a határőrség miként szervezésére. Összeállították a székelyek régi jogainak és kötelezettségeinek lajstromát és megjelölték a módokat, hogy miként lennének a székelyek állandó katonaságra foghatók. Munkálataik alapján két módozatot terjesztettek a királyné elé, hogy vagy önkéntesség vagy kényszerítés által szervezzék a határőrséget. Ők az előbbi ajánlatát inkább.

VI. A királyné rendeletei a székely határőrségről s azok kihirdetése Csíkszéken.

A királyné a bizottság javaslatai közül a kötelező katonaszkodás mellett döntött s 1763 október 8-án kiadta rendeleteit, mely szerint Csík-Gyergyó-Kászon, Háromszék és Bardocz szabad székelyeit határőrökké rendeli s belőlük 2 gyalogezredet (3000—3000 főből) és egy huszárezredet (1500 emberből) kíván besorozni és felfegyverezni. Adójuk egyharmadát (háboru esetén az egészet) elengedi, napizsoldot kapnak s fegyvert és szíjszerszámot. A rendeletet mindenfelé kihirdették. A székelyek mindenfelé protestáltak a régi kiváltságaikra hivatkozva s kérték, hagyják meg őket eddigi állapotjukban.

VII. A határőrség szervezése Gyergyószéken.

A bizottság katonasággal körülvéve kiszállott a székekre, hogy a királyné rendeletét végrehajtsa. Gyergyóban kezdték a sorozást, a hol legkönnyebben reméltek célt érni. Szigorú rendeletet hirdettek ki előbb, hogy a királyné rendeletének mindenki szó nélkül engedelmeskedjék.

Gyergyószentmiklósról hívták össze a népet 1763 november 29-ére s ott a királyné rendeletét felolvasták és eredeti aláírásával felmutatták. A rendes katonasággal körülvett nép elfojtotta keserűségét és kénytelen

kelletlen engedelmeskedett. Az összeírás, zászlószentelés, felesketés nagyobb zavar nélkül ért véget és négy század gyalog és egy század huszár került ki Gyergyóból.

VIII. A madéfalvi veszedelem (Siculicidium.)

Nem ment ily simán a dolog Felcsíkon, hova a bizottság 1763 dec. végén kiszállott. A felcsíki nép elkeseredett kísérletet tett a katonaság kikerülésére. Madéfalva lakosai s a szomszédos falvak népének egy része a bizottság elől — a kemény tél dacára — a határszéli havasokba menekült. Egy heti alkudozás, izengetés, követjárás indult meg a bizottság és a menekültek között, míg nem ezek — háromszékiekkel szaporodva — 1764 január 5-én le szállottak az erdőből s Madéfalván ellenállásra készültek. A bizottság katonaságot vont össze s jan. 7-én hajnalban megtámadta a népet, a falut felgyújtották s a menekülőket részben lekasabolták, részben elfogták és széjjelverték.

A Siculicidium az egykorú jelentések alapján bőséges és minden eddiginél részletesebb és hitelesebb megállapítást nyer a munkában. Az Okirattárban pedig közölve van a bizottságnak a királynéhoz intézett jelentése és hivatalos kimutatás az esetekből falvak szerint, melyből kitűnik, hogy az egész Felesik jóformán minden faluja résztvevett a felkelésben és szenvedett veszteséget a székely vérfürdőben.

IX. A határőrség szervezése Csíkszéken és Háromszéken.

A véghezment szomorú példából minden ember keservesen szemlélhetvén, mi legyen a felséges király ellen való zugalodásnak jutalma (mondja a biztosok felhívása): a nép megrettent s vagy menekült Moldvába vagy engedelmesen tűrte, hogy a határőrségbe sorozzák, feleskessék s zászló alá állítsák.

Csik-Rákoson 1764. jan. 18-án négy gyalog- és egy lovas századot, jan. 26-án Alesikon, Szentimrén három gyalog és jan. 31-én Kászonban, Feltizen egy gyalog századot eskettek fel s az egész Csíkszéken három huszár századot alkottak. Csíkból alakult az I. székely gyalogezred. A huszárok a többi székeikkel alkottak egy huszárezredet.

Háromszék összeírása és feleskete a szék alkotórészei szerint négy szakaszban történt. Kézdi, Orbai, Sepsí és Miklósvár székeken egymásután.

Kézdivásárhelyről külön századot alkottak a II. székely gyalogezred első századaként.

A sorozást Bardocz-szék összeírásával és felesketésével végezték be 1764. márc. 18-án Olaszteleken. — Ezekből került ki a két gyalog- és egy huszárezred, összesen 7500 felfegyverezett katonával és mintegy 2000 számfeletti fegyvertelennel s 11,000 növendékkel (16 éven alóli fiugyermekek).

Tiszteik eleinte legnagyobb részt németek voltak, csak két huszár- és két gyalogszázad élén állott magyar kapitány. A három ezred együttes parancsnokló tábornokává gr. Gyulai Sámuel, a Gyulai-ezred parancsnokát nevezte ki a királyné.

X. Büntető vizsgálat. Buccow halála. Gr. Hadik kormányossága. A kivándorlás.

A határőrség szervezése befejeztetvén, Buccow hamis vádjaira, hogy a székelyeket ellenállásra a nemes-ség bujtogatta, a királyné egy büntető vizsgálati bizottságot rendelt a Székelyföldre a bujtogatók kipuhítása s jószágvesztéssel, esetleg halálbüntetéssel való megtorlásra. Ez a katonai és polgári tagokból álló vegyes bizottság 1764. április elején kiszállott Csíkszékra és megkezdte az elfogatásokat és tanukihallgatásokat. A vallomásokból az derült ki, hogy nem a nemesek, de néhány plébános volt a nép tanácsadója. Ezek közül hármat megidézték s Gyulafehérvárt a püspök által fogságba vettek s el is ítéltettek. Közszéke-lyek közül is fogságra vettek többben, de a nemesek zaklatása eredménytelennek bizonyult.

Br. Buccow 1764 máj. 18-án hirtelen halt szenvedvén, helyébe a királyné gróf Hadik Andrást, a hírneves huszártábornokot nevezte ki kormányzóvá, kit Erdélyben a magyarság nagy örömmel fogadott s a ki böles kormányzásával a felzaklatott kedélyeket lecsillapította s a székelyek üldözésének véget vetett.

A nagy mérveket öltött székely kivándorlást ugyan ő sem tudta teljesen megakadályozni, de később, mint a bécsi főhaditanács elnöke, Moldvából áttelepítette őket Bukovinába (a hol Hadikfalva és Andrásfalva máig is az ő nevét viselik) s így megmentette a magyarság számára.

Ezeknek a hazától elszakadt székelyeknek ivadékaik máig is megtartották jó magyarságukat s napjainkban vándorolhatnak vissza a régi hazába, hogy annak hű polgárai, hazaszerető fiaik legyenek.

Az Okirattár a székely határőrség szervezésének legfontosabb aktáit közli 1761-től 1776-ig.

Ezt követi a szervező bizottság hivatalos jegyzőkönyve 1763 június 1-től 1764 március 26-ig és táblázatos kimutatás az első székely határ-ezredekéről 1764 elejéről.

A Függelék gyanánt közölt kivonatok Csíkvármegye levéltárából 1764—1790-ig főként a Moldvába történt nagymérvű székely kivándorlásra s az annak megállítását célzó törekvésekre derít világosságot.

Ekkora széleskörű apparátussal felszerelve s az eddig ismeretlen aktából kidolgozva áll előttünk a székely határőrség szervezésének pragmatikus és kritikai történelme, mely minden oldaláról megvilágítja az érdekes kérdést, hazánk történetének egyik nevezetes fejezetét, melynek következményei napjainkban is aktualitással bírnak s így a közérdeklődésre méltán igényt tarthatnak.

A munka gondos név- és tárgymutatóval van ellátva, mely használhatóságát megkönnyíti. A sajtó alól kikerülvén, az érdeklődő olvasó közönség rendelkezésére áll. (Terjedelme 8-adrét alakban VIII., és 879 lap. Ára 16 korona.)

Legszébb kivitelben, ugyanott

Kobrak-cipők

Leszállított árban kaphatók.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szolga voltam...

Szolga voltam, de már tovább nem
[leszek,
A béreimből egy szép csikót megveszek
Ráülök a nyalka csikó hátára
S úgy megyek a, úgy megyek a
[csatába.

Legszebb élet ezen a nagy világon
Tűzbe menni, harcba menni lóháton,
Még maga a jó Isten is csodálja,
Mikor ráül a huszár a lovára.

A csákókhöz rózsát teszek jobbfelől,
Berohanok a csatába legelől.
Ha élesem, hazám földje eltakar,
A haláltól sohasem fél a magyar.

József János.

— **Kitüntetés.** A király Meskó Pálnak, a Magyar Gazdaszövetség titkáranak, a szociális és szövetkezeti ügyek terén szerzett érdemeiért, a Ferenc József rend lovagkeresztjét adományozta.

— **Kinevezés.** Az igazságügyi miniszter Teutsch Károly oklándi kir. járásbírói telekkönyvezetőt jelenlegi alkalmazása helyén a IX. fizetési osztályba sorozott telekkönyvezetőnek nevezte ki.

— **Újévi üdvözlés a vármegyén.** Vármegyénk központi és járási, valamint a város tisztviselői kara Dr. Paál Árpád vármegyei főjegyző vezetésével tisztelt Dr. Sebessy János alispánnál. A főjegyző tartalmas, lelkes hangú beszédet mondott, a melyben kérte az alispánt, hogy összetartással és barátságos egyetértéssel igyekezzenek hivatásukat betölteni, a mint eddig is az volt főirányuk. Az alispán a maga részéről biztosította a jóindulatot és viszont kérte, hogy kitartó munkássággal, pontos és lelkiismeretes eljárással támogassák hivatásában s akkor a vármegye közönségének osztatlan bizalmát állandóan biztosíthatják.

— **Szabómesteri tanfolyam** vette kezdetét tegnap délelőtt városunkban. A tanfolyamot S o l y m o s s y Endre orsz. képviselő jelenlétében Hargita Nándor, helybeli kö- és anyagipari szakiskolánk művész igazgatója, mint a kereskedelemügyi minisztérium által kiküldött tanfolyamfelügyelő nyitotta meg. Soly mossy képviselő lelkes hangú buzdító beszédet tartott, melyet a hallgatóság helyesléssel és nagy tetszéssel fogadott. A tanfolyam 24 résztvevő mesterrel kezdődött s költségeinek fedezésére a kereskedelemügyi miniszter 570 koronát utaltványozott. A három hétig tartó tanfolyamot Jakabos Miklós okl. szabász-tanító vezeti Kossuth-utcai lakásán. A tanítás ingyenes.

— **Iparhatósági megbízottak** választása lesz folyó hó 10-én (vasárnap) délelőtt pontban 9 órakor Székelyudvarhely város tanácskozási termében. Az iparhatósági megbízottak tudvalevőleg az első foku iparhatóságot működésében a törvény által megállapított esetekben támogatják. Ugy a munkaadók, alkalmazottak, mint a tanoncok érdekében fontos funkciót végeznek. Kíváncsok, hogy minden önálló iparosmester és kereskedő résztvegyen a választás helyes kezeltetésében.

— **Külföldön** még a 2—3 holdnyi földdel rendelkező kiscgazdák is géppel vetnek s minden faluban akad vállalkozó szellemű ember, aki az ilyen gépet, ha a magáét elmivelte vele, bérbe adja gazdátársainak s így ott mindenki élvezi a vetőgép előnyeit, akár csak az uradalmak. Egy 15—17 soros vetőgép ára 5—600 korona s két lóval vontatható. Kézi vetéssel egy holdra 160 liter, géppel vetve csak 120 liter buza kell. Használata minden évben sokszorosan megtérül, mert ha törlesztésre vesszük, akkor is évi 6 százalékos kamattal 36 K. évi lehasználás, tízéves törlesztéssel 60 K. összes költség 96 K. Ha 54 K-át karbantartás, tisztogatás és kamattal címén még hozzáadunk, akkor is 100 hold föld vetése 150 K-ba kerül s 500 K haszon marad utána.

— **A helybeli Székely Társaság** felhívására az analfabéták tanítása — mint erről örömmel értesülünk — városunk V. kerületében Szombatföldön is kezdetét vette. Gál Mihály ottani tanító személyes közbenjárása és buzdítására eddig 20 felnőtt férfi iratkozott be, akik megértve a kor hívó szavát, hetenkint 3 este gyűlést össze, hogy az írás és olvasás nehézségét elhárítsák. E tanfolyam ünnepélyes megnyitása minap volt az iskola termében. Gróf Mikes János ker. főesperes, egyházi tanfelügyelő képviselőjében, kit elodázhatalan elfoglaltság akadályozott a személyes megjelenésben, Merza István segédlelkész lelkesítő beszédet tartott az összegyűltekhöz, kitartásra és türelemre buzdítva őket, az Ur segítő kegyelmét kérte rájuk és Isten szent nevében nyitotta meg a tanfolyamot.

— **Az új bortörvény életbeléptetése.** Az új bortörvény (1906: XLVII. törvények) január 1-én lépett életbe. E törvény értelmében a bor szeszesezése, cukrozása, mazsolával való javítása tilos. Az a bor azonban, a mely ily módon a törvény életbeléptetése előtt készült, egy évig még forgalomba hozható. Az új törvény elrendeli, hogy azokat a cukor vagy mazsola felhasználásával készített édes borokat, melyek az új törvény életbeléptetése előtt állítottak elő, egy hónap alatt, tehát legkésőbb január 31-éig be kell jelenteni az illetékes elsőfoku hatóságnak (a főszolgabíróknál vagy a polgármesternél). A törvény forgalomba hozatala január 1-étől kezdve föltétlenül tilos és törvénybort a jövőre csak kiscszőlősgazdáknak és csak saját házi szükségletükre lesz szabad készíteni, még pedig szigorú korlátozások között. A tokaji borvidéket az új törvény zárt területté alakította oly értelemben, hogy oda január 1-étől kezdve más borvidékekről származó akár hazai, akár külföldi bort csak az ottani fogyasztás céljaira és csakis a miniszter által följogosított hatóság engedelmével szabad bevinni. Az új törvény értelmében a törvény fontosabb rendelkezéseit tartalmazó nyomtatványokat a pincékben és borelárusító helyeken ki kell függeszteni.

— **Elbocsátott nyomdászok.** A kolozsvári nyomdatulajdonosok és laptulajdonosok valamennyi munkásukat elbocsátották s lapjaik megjelenését

és nyomdájuk működését egyelőre beszüntették. Okot erre a minapi sztrájkolás szolgáltatott, mikor a betűszedők minden előzetes felmondás nélkül a legnagyobb munkásidején abba hagyták a dolgot. A munkaadók nem hajlandók a szakszervezet erőszakosságát tűrni s csak azzal a kikötéssel fogadják vissza a munkásokat, ha a jövőre a nyomdában a tulajdonos, nem pedig a szakszervezet lesz az ur. Tehát a kolozsváriak követik a szegedi nyomdatulajdonosok példáját, melyet mult számunkban érintettünk, mert a tárgyalások sikertelensége esetén, szervezetlen munkásokat alkalmaznak.

— **Vetőmagnemesítés.** Az orsz. magyar növénytermelési kísérleti állomás létesülésének első éveitől fogva azon dolgozik, hogy gazdáink a különböző gazdasági növények nemesítését felkarolják. Ezidő szerint hat növényre 14 helyen foly a nemesítés. Olyan gazdáknak, akiknek a viszonyai erre megfelelők, szívesen nyújt a növény nemesítés felkarolására útmutatást és támogatást.

— **Mulatság.** Az udvarhelyi Dávid Ferenc Egylet dalköre pénztára javára dec. 29-én Oklándon a község háza nagytermében műsorral egybekötött táncestélyt rendezett a mely ugy erkölcsileg, mint anyagiilag igen szépen sikerült. Este 8 órakor megkezdődött a dalkör énekével a műsor, melynek 2-ik pontját Deák Mózesné kellemes szavalata töltötte be, ki Arany János »Három a daru« c. költeményét adta elő. Ürmösi Józsefné kedves sopran hangján két népdalt énekelt Kádár Lajosné szép zongora kísérete mellett. Ezután a férfi ének quartett, melyben Vajda Antal, Ürmösi Jenő, Barabás Vilmos és Deák Mózes tanító buzgólkodtak szép sikerrel, majd Ürmösi Károly lágycsengésű, kellemes bariton hangja gyönyörködtette a közönséget. A derült hangulatot még vidámabbá tette Ürmösi József humoros szabadelőadása, melyben a föld és népeit ismertette. Művészi énekben is volt részünk, ebben Borbáth Zoltánné gyönyörködtetett Borbáth Karola zongorakísérete mellett. Pap Zsigmond lelkész szavalta el Váradi Antalnak »Diligis me« című költeményét, mely lelki erővel s igazi tudással. Még a dalkör énekelt kurucnótákat s ezzel a műsor véget ért és kezdődött a tánc, mely jó hangulatban tartott reggelig. Hogy anyagi tekintetben is jól sikerült, arra nézve tanúság a 120 korona tiszta jövedelem, mely a dalkör pénztárát gyarapította. Ez alkalommal felülfizettek: Demeter Dénes 10 K, Kisgyörgy Sándor 8 K, Dr. Pap Ferenc, Tamás Péter, Dr. Demeter Lőrinc 5—5 K, Szabady Tivadar, Özv. Benedek Imréné, Szentkirályi Andor 4—4 K, Dr. Szabady Lajos, Borbáth Zoltán, Pálffy László 3—3 K, Dinka István, Vass Albert, László Domokos, Péterfi Áron, Ürmösi József 2—2 K, Nagy Aladár, Paál Ferenc, Pál Gyula, Barra Sándor 1—1 K. Fogadják ugy a szíves közreműködők, mint az áldozatkész felülfizetők a rendezőség hála köszönetét.

— **Erdélyi országos kirakodó vásáro k.** E hó 7-én: Csikszépvíz, 8-án

Csokmány, Sárosbergesz, 10-én Kolozsvár, Radnót, 11-én Köhöldöfalva, Köhalom, Küküllővár, Nagyszében, Szászbanyicza, 13-án Lupsa, Oláhlápos, 14-én Déva, Gernyeszeg, Sülelmed, Szilágynagyfalu, 15-én Magyar megye, Szinnye (Dés mellett), 17-én Marosvásárhely, 18-án Keresd, Korond, Mezőörményes, Magyar-lápos. —

— **Képes levelező-lapok** helyi és művészi kivitelben legnagyobb választékban kaphatók B e t e g h Pál könyv-, zenemű-, papír-, író- és rajzszerkesztésében — Székelyudvarhelyt.

— **Takarmánykaktusz.** Schmahl Gottfried érdekes cikket írt a »Köztelek« ezévi 1-ső számában »Az amerikai hibridekről«. Ismerteti Burbank világhírű növénykísérletező elért eredményeit, aki már 14 éves korában kezdte meg mesterségét és egy új burgonyafajért 800 dollárt kapott. Másfél évvel ezelőtt takarmánykaktuszt hozott forgalomba, amelynek egyetlen levelét rövid idő alatt 500 koronáért árusították. Burbanknak csak burgonyatermelését évi 40 millióra becsülik. A takarmánykaktuszt a marhák jobban kedvelik, mint más növényt. Ott, hol ezelőtt napokon át ember sem volt látható, ma tehenészetek vannak. Az esőtlen sivatagokban buja ültetvények nőnek, a melyek holdanként 2000 métermázsa termést adnak. A takarmánykaktusz tápereje a lucernáét megközelíti.

— **A siménfalvi ifjusági egylet** a karácsoni ünnepek alkalmával színelőadással egybekötött táncmulatságot rendezett, amely igen szép erkölcsi és anyagi sikerrel végződött. A szereplő ifjuság derék módon megállotta helyét s méltán kiérdemelte a nagyszámú közönség gyakran megújuló elismerését. A példás rendben lefolyt mulatság alkalmával felülfizettek Varga András 5 K, Gálffy Kálmán 2 K, Fekete Gábor 3-80, Jakabházy Gábor 2, Márton András 1-20, Deák Miklós 1, Bocz Endre, Sándor Géza 80—80 f, N. N. 50, Nemes Lajos 60, Elekes Sámuel 40, Márton Dénes 30, Beneczedi Erzsébet, Darkó Lajos, Péter József, Szentannai Mózes 20—20, Varga András 10 f. Az összes bevétel 273 K 75 f, kiadás 90 K 88 f, tiszta jövedelem 182 K 87 f, mely összeg az ifjusági egylet otthona javára elszámoltatott. Fogadják a felülfizetők az egylet hála köszönetét.

— **Elemi népiskolai értesítő könyvecske** a n. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter utasítása szerint — finom papírra nyomtatva, csinos kiállításban: Betegh Pál könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetében megjelent s kötve, darabonként 10 fillérért kapható. Vidékre 100 darabonként postadíjmentesen küldi.

— **Felszámoló szövetkezet.** A Szentábrahám és vidéke fogyasztási és értékesítő szövetkezet e hó 17-én d. u. 2 órakor a község házában tartandó rendkívüli közgyűlésben állapítja meg, hogy a felszámoló-bizottság tagjai közül hány és mi módon cégjegyeztessék.

— **9-es számú Remington írógép,** teljesen új állapotban eladó. Ertekezni lehet e lap kiadóhivatalában.

— **Eladó** 7 szekér széna és 3 szekér sarju Kobátfalván. Bővebb tájékoztatást nyújt Ferenczy eszen-dőrhadnagy Székelyudvarhelyt.

AZ ANYATEJTŐL

elválasztott gyermekek gyorsan kövérednek, erősekké és rózsás színűekké válnak, ha a tápláló SCOTT-féle EMULSIÓT szedik.

A gyermekek szeretik és könnyen emésztik a

SCOTT-féle EMULSIÓT.

Az Emulsió vásárlásánál a SCOTT-féle módszer védjegyét a — halászt — kerjük figyelembe venni.

Egy eredeti üveg ára 2 K 50 f.
Kapható minden gyógytárban.

Kiadja Betegh Pál villam-motoros könyvnyomtató és könyvkötő-intézete.

Aki hirdetni akar

sikerrel, az forduljon az Általános Tudósító (Leopold Gyula) hirdetési osztályához, Budapest, VII. Erzsébet-körút 41., ahol hirdetések az összes létező bel- és külföldi hírlapokban és nap- és hetilapokban, szakértelemmel, ismeretesen, pontosan és szolid áron eszközölnek. Több mint 200 naptár kizárólagos képviselője, vidéki lapok központi hirdetési osztálya, számos hírlap kizárólagos kezelője. Disztes újságkatalógus, képes naptárjegyzék és minden felvilágosítás a t. c. hirdetőknél díjmentesen.

Ki a Yes-Oui-Si

[cimű lapot megrendeli, játszva, minden megerősítés nélkül és önállóan az angol és francia nyelveket alaposan megtanulhatja. — Előfizetési ár negyedévre 1—1 kiadásra 3 K. — Megrendeléseket elfogad a „Székely-Udvarhely” kiadó-hivatala Székelyudvarhelyt és mutatószámot küld a Yes-Oui-Si kiadóhivatala Budapest, VI. Andrásy-ut 97-ik szám.

Sz: 1—1909.

Hirdetmény.

A HELYBELI KÖZBIRTOKOSSÁG folyó évi február 7 én d. u. 2 órakor tartja meg rendes közgyűlését, melyre az érdekelt birtokosok ez uton is meghívotnak.

Tárgysorozat:

1. Elnöki megnyitó.
2. Jegyzői jelentés.
3. Az 1908. évről készített számadás megvizsgálása.
4. Az 1909. évre vonatkozó költségvetés.
5. Esetleges indítványok, melyeket a közgyűlést megelőzőleg a birtokosági elnökhöz kell beadni.

Székelyudvarhelyt, 1908. január 4.

Az elnökség.

BOR!

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi bornagykereskedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható.

Nyilvános árlejtés.

RECSENYÉDEN új unitárius lelkészlak-építés kiadása tárgyában a nyilvános árlejtés 1909. január 14 én fog megejteni. A feltételek az illetékes lelkési hivatalban tekinthetők meg.

Recsenyében, 1909. január 1.
A kebli tanács.

Kereskedő tanuló-

nak egy 2—4 középiskolát végzett fiút felvesz KARDÁ DÉNES Székelyudvarhelyt.

Pollitzer sérvambuloriuma

nyilvános orvosi rendelő-intézet sérvbajosok, ferdénműtők és amputáltak részére.
Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 8. sz., főemelet.

Az intézet szakorvosa bárkinek teljesen díjtalanul rendelkezésére áll. — Az orvosi vizsgálat igénybevétele vásárlásra nem kötelező.

Orvosi ellenőrzés! Mérsékelt árak!

Egyéni speciális kezelés!
Szabadalmazott sérvkötők már 5 koronától feljebb.

Vidéki megrendelések az intézet szakorvosa által lelkismeretesen felülvizsgálatnak s pontosan és legnagyobb titoktartás mellett eszközölhetők.

Hygienikus cikke a legfinomabb minőségben orvosilag ajánlva és sterilizálva. — Feltétlenül megbízhatók. Tucatanként 2—16 koronáig.

Ugyanott most jelent meg: „Az ember egészsége” című orvosi mű, mely kizárólag a sérvbajjal, annak el lennével és kezelésével foglalkozik. E munkát bárkinek díjtalanul és zárt borítékban küldi meg az intézet igazgatósága.

Udvarhelyvármegye Székelyudvarhelyi járás főszolgabírája.

Szám: 3309—908. szb.

Pályázati hirdetmény.

Udvarhelyvármegye székelyudvarhelyi járáshoz tartozó **székelydobói körjegyzői állás** (Székelydobó, Vágás és Béta községek) megüresedvén, a kik ezen állást elnyerni óhajtják, az 1883. évi I. t.-c. 6. §-a, illetve az 1900. évi XX. t.-c. 3. §-ában előírt minősítésüket igazoló okmányokkal fölszerelt folyamodványukat

1909. évi január hó 15-ig

hozzám beadhatják.

Évi fizetés . . .	1600 korona.
Évi lakbér . . .	80 „
Irodai átalány . . .	70 „
Uti átalány . . .	136 „

Összesen: 1886 korona.

A választás határnapja később fog kitűzteni.

Székelyudvarhelyt, 1908. december hó 28-án.

Dr. Demeter Lőrinc, főszolgabíró.

Evvállal teljes iroda- és iskola-berendezéseket olcsó áron

SZÉKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhelymegye legelterjedtebb közlönye. Megjelenik hetenként 2 szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

Emke Adria Rákóczy Szt-István Szepesi len

legjobb magyar gyártmányú diszleveledpapirok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos leveledpapirok és borítékok, levél-kártyák, gyász- 20-féle helybeli felvétel. **Képes levelezőlapok** Nagy választék tájképes leveledpapirosok stb. virágos, genre, művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből.

NYOMTATVÁNYRAKTÁR

KÖNYVNYOMTATÓ- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET

BETEGH PÁL

KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDES

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. (saját ház)

Ajánlja modern gépekkel szakszerűen berendezett villam-motoros

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlja továbbá

könyvkötészetét

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olcsó áron kerülnek ki

Acélíró-tollak, rondtollak, üveg-tollak, tollszáraz, disztollszáraz. Író-nok, fekete, színes és másoló-író-nok (crayonok), zsebírónok, csavarírónok (ironbetétek, ironvédők, iron-hegyezők. Kréták, iskolai, kávéházi és fájelző kréták, színes kréták. Tinták, legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajelző tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, folttisztító, bronz.

HEGEDŰ, hegedűvonó, hurok, hegedű-iskola, hegedű-alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek, tük. Hangoló-sipok és okarinák. Monogramok fehérnemű és leveledpapiRJelzésre. Kézi nyomda. — Különféle bélyegzők, pecsétnyomók, pecsétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyák. Ajtóablak és névfeliratok öntött fém-ből, erdészkalapácsok gyári áron.

A hazai és külföldi jeles írók művei, ifjúsági iratok és képes-könyvek folyton vannak készletben. Teljes „Magyar Könyvtár”. A székelyudvarhelyi **középiskolákban** és a városi és megyei **elem népskolákban** használatban levő **összes tankönyvek** raktára. Szótárak, térképek, naptárak, imakönyvek, albumok, emlékkönyvek, üzleti beíró könyvek, főkönyvek, pénztárkönyvek, naplók, jegyzőkönyvek, másolókönyvek, bevásárló könyvek, zsebkönyvek (notesek), pénztártömbök (Block), bárca és szelvénykönyvek.

Körzők,

vonalzók, háromszögek, szögmérő, rajzdeszkák tolltokok, itató-deszkák, olaj-s vízfesték minden színben. Ecetek. Irodai és zsebtintatartók, disztintatartók, toll-állványok, szivacs-csésze, író-mappák. Legjobb dörzsmézőgák, gummiszalagok. — Rajzszögek, szönyegszögek, kapesok stb.

A Székelyföld legnagyobb kész nyomtatványraktára.

Nyomatott Betegh Pál villam-motoros könyvnyomtató intézetében Székelyudvarhelyt. 1909.